

BOLALARDA PSIXOLOGIK RIVOJLANISH

Abduvahobova Mavluda

Guliston davlat pedagogika instituti tillarni o'qitish fakulteti 1-bosqich talabasi

O'qituvchi Bediqulova Mahbuba

Annotatsiya:

Ushbu maqola bolalar psixologiyasining fundamental qonuniyatlari va zamonaviy jamiyatda shaxs shakllanishining o'ziga xos xususiyatlarini tadqiq etadi. Maqolada kognitiv rivojlanish, hissiy barqarorlik va ijtimoiy muhitning o'zaro aloqadorligi tahlil qilingan. Tadqiqot davomida bolaning ichki dunyosini tushunishda klassik metodlar va zamonaviy neyropsixologik yondashuvlarning o'rni yoritib beriladi.

Аннотация: В данной статье исследуются фундаментальные закономерности детской психологии и особенности формирования личности в современном обществе. В статье анализируется взаимосвязь когнитивного развития, эмоциональной устойчивости и социальной среды. В ходе исследования освещается роль классических методов и современных нейropsихологических подходов в понимании внутреннего мира ребенка.

Abstract: This article explores the fundamental patterns of child psychology and the characteristics of personality formation in modern society. The paper analyzes the interconnection between cognitive development, emotional stability, and the social environment. The study highlights the role of classical methods and modern neuropsychological approaches in understanding the internal world of the child.

Kalit so'zlar: bolalar psixologiyasi, shaxs shakllanishi, kognitiv rivojlanish, hissiy intellekt, yaqin rivojlanish zonasi, neyroplastiklik, ijtimoiy adaptatsiya, raqamli muhit, tarbiya metodikasi.

Ключевые слова: детская психология, формирование личности, когнитивное развитие, эмоциональный интеллект, зона ближайшего развития, нейропластичность, социальная адаптация, цифровая среда, методика воспитания.

Keywords: child psychology, personality formation, cognitive development, emotional intelligence, zone of proximal development, neuroplasticity, social adaptation, digital environment, upbringing methodology.

Kirish

Bolalar psixologiyasi — insonning butun hayoti davomidagi ruhiy salomatligi va ijtimoiy muvaffaqiyatini belgilab beruvchi poydevordir. Bugungi kunda jahon psixologiya fanida bolani shunchaki tarbiya obyektiga emas, balki murakkab subyektiv kechinmalarga ega bo'lgan shaxs sifatida ko'rish tendensiyasi ustunlik qilmoqda. Jamiyatning jadal rivojlanishi, axborot texnologiyalarining kirib kelishi va oilaviy munosabatlarning transformatsiyasi bolalar psixikasiga o'ziga xos ta'sir ko'rsatmoqda. Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, u klassik nazariyalarni bugungi kunning yangi psixologik chaqiriqlari bilan sintez qilishga qaratilgan.

Asosiy qism

Bolalar psixologiyasini o'rganishda har bir yosh davrining o'ziga xos inqirozlari va imkoniyatlarini hisobga olish fundamental ahamiyatga ega. Bolaning dunyoni idrok etishi kattalarnikidan tubdan farq qilib, u asosan hissiy va obrazli tafakkurga tayanadi. Jan Piaje ta'kidlaganidek, intellektual rivojlanish bosqichma-bosqich kechadi va bolaning tajribasi uning

kognitiv sxemalarini muntazam boyitib boradi. Shuni yodda tutish kerakki, bolaning "men"ligi muloqot jarayonida, xususan, atrofdagi kattalarning unga bo'lgan munosabati orqali shakllanadi. Lev Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi shuni anglatadiki, ta'lim bolaning bugungi imkoniyatlaridan biroz oldinroq yurishi, ya'ni uni yangi marralarga undashi lozim.

Psixologik nuqtayi nazardan, bolaning xulq-atvori bu — uning tili bo'lib, u orqali o'zining qondirilmagan ehtiyojlarini ifodalaydi. Masalan, boladagi agressiya ko'p hollarda qo'rquv yoki o'zini himoya qilish instinktining tashqi ko'rinishi bo'lishi mumkin. Hissiy intellektni (EQ) shakllantirish akademik bilimlardan ko'ra muhimroqdir, chunki o'z his-tuyg'ularini boshqara olgan bola stressga chidamli bo'ladi. Zamonaviy neyropsixologiya bolaning miyasi o'ta plastik ekanini va 7 yoshgacha bo'lgan davrda asosiy neyron bog'lanishlar qurilishini isbotladi. Bu davrda o'yin faoliyati bolaning nafaqat dam olishi, balki dunyoni tadqiq qilishining asosiy vositasi bo'lib xizmat qiladi.

O'yinlar orqali bola ijtimoiy rollarni sinab ko'radi va jamoada ishlash ko'nikmalarini egallaydi. Shuningdek, bog'liqlik nazariyasiga ko'ra, ona va bola o'rtasidagi xavfsiz aloqa bolaning kelajakda boshqalarga ishonish qobiliyatini belgilaydi. Raqamli texnologiyalarning ta'siri ostida bolalarda "klip mantiqi" rivojlanayotgani diqqatni jamlash muammolarini keltirib chiqarmoqda. Shu sababli, bolaga cheklovlar qo'yishdan ko'ra, unga jonli muloqot va ijodiy faoliyatning jozibasini ko'rsatish samaraliroqdir. Ota-onaning shaxsiy namunasi Albert Bandura aytganidek, bolaning xulq-atvorini shakllantiruvchi eng kuchli modeldir. Bolaning o'ziga bo'lgan ishonchi uning muvaffaqiyatlaridan ko'ra, xatolari qanday qabul qilinishiga ko'proq bog'liq bo'ladi. Oxir oqibat, psixologik sog'lom bola — bu o'z hissiyotlari tushunilgan va shaxsiyati hurmat qilingan boladir. Har bir yosh inqirozi aslida rivojlanishning yangi bosqichiga o'tish uchun imkoniyat bo'lib, u sabrli yondashuvni talab qiladi.

Xulosa

Bolalar psixologiyasi sohasidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sog'lom shaxs shakllanishi uchun faqat moddiy farovonlik yetarli emas, balki hissiy xavfsizlik va tushunish muhiti birlamchi hisoblanadi. Bolani shaxsan tinglash va uning kichik muammolarini inkor etmaslik kelajakdagi katta muvaffaqiyatlarning kafolatidir. Ushbu maqolada keltirilgan tahlillar pedagoglar va ota-onalar uchun bolaning ichki dunyosiga chuqurroq kirib borishda ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Bolaga nisbatan ko'rsatilgan har bir ijobiy munosabat uning kelajakdagi hayotiy barqarorligiga qo'yilgan sarmoyadir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Vygotskiy L. S. (2005). *Psixologiya razvitiya cheloveka*. — Moskva: Smisl.
2. Piaje J. (2003). *Psixologiya intellekta*. — Piter: SPb.
3. Erikson E. (1996). *Detstvo i obustvo*. — Obninsk: Fond "Lomonosov".
4. Boulbi J. (2003). *Sozdanie i razrushie emotsionalnix svyazey*. — Moskva: Akadempromekt.
5. Shoumarov G'. B. (2010). *Oila psixologiyasi*. — Toshkent: "Sharq" nashriyoti.
6. Nishonova Z. T. (2014). *Psixologik maslahat*. — Toshkent: TDPU.